

PM Rotel VIII (Dnr KS 2021/605)

Anmälan om svar på remiss av Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22)

Remiss från Socialdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Anmälan om svar på remissen godkänns.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Betänkandet ”Hårdare regler för nya nikotinprodukter” (SOU 2021:22) överlämnades till regeringen i mars 2021. Utredningens uppdrag har varit att se över vissa frågor inom tobaksområdet där målet har varit att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering för både de tobaks- och nikotinprodukter som finns idag och nya produkter som kan komma i framtiden. Syftet är att skydda folkhälsan, framför allt barn och unga, mot skadliga effekter orsakade av dessa produkter.

På senare tid har det skett en snabb utveckling av produkter med nikotin för konsumtion. Möjligheterna att smaksätta produkter bidrar till en ökande attraktionskraft för barn, unga och personer som inte tidigare har använt nikotin. Regelverken anses inte ha följt med i den utvecklingen.

För barn och unga är riskerna allvarliga då de är särskilt känsliga för nikotinets skadeverkningar. I utredningar framgår det tydligt att synen på exempelvis e-cigarett skiljer sig mellan vuxna och unga. Vuxna som använder e-cigarett vill ofta sluta att röka medan ungdomar upplever att det är fråga om en ny produkt. Smaksättningen är den viktigaste faktorn som stimulerar ungdomar till användande. E-cigarett är i sin tur en inkörsport till andra former av nikotinprodukter.

Utredningens utgångspunkt är att den svenska strategin på tobaksområdet fortsatt bör ha som övergripande mål att begränsa all användning av nikotin. Utredningen föreslår därför en ny lag och förordning om tobaksfria nikotinprodukter som innehåller nikotin för konsumtion.

Utredningen föreslår att en ny lag avseende tobaksfria nikotinprodukter ska införas. Produkterna ska omfattas av anmälningskrav.

Socialdepartementet har remitterat utredningen till staden för yttrande och på grund av kort remisstid har staden besvarat remissen med stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Socialförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret anser att ett flertal områden och definitioner i det överlämnade förslaget behöver förtydligas för att de föreslagna förändringarna ska få önskad effekt.

Arbetsmarknadsnämnden anser sig inte kunna tillföra något till ärendet utifrån sin sakkunskap.

Socialförvaltningen ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag men anser att det ska krävas tillstånd för handel med såväl elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare som tobaksfria nikotinprodukter, i likhet med vad som gäller för handel med övriga tobaksprodukter.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd välkomnar en tydligare reglering vad gäller tobaksfria nikotinprodukter.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd välkomnar en tydligare reglering vad gäller tobaksfria nikotinprodukter.

Södermalms stadsdelsnämnd är positiv till ny lag och förordning och de övriga föreslagna förändringarna med mål att fortsätta förebyggande hälsoarbete.

Mina synpunkter

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Anmälan om svar på remissen godkänns.

Stockholm den 26 januari 2022

JAN JÖNSSON

Bilaga

Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Emilia Bjuggren och Kadir Kasirga (båda S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Denna remiss skickades från Socialdepartementet den 29 april 2021 med sista svarstid den 1 september. Rotel VIII remitterade sedan ärendet till fem instanser några dagar senare. Först nu anmäls ärendet till borgarrådsberedning och kommunstyrelse, trots att alla fem remissinstanser beredde ärendet inom svarstiden. Vi har overseende med att remissvar då och då inte kan behandlas politiskt då svarstiderna ibland är snäva och inte tar hänsyn till stadens beredningsprocess. Anstånd bör som regel begäras av roteln men om detta inte beviljas kan som sista utväg stadsledningskontorets tjänsteutlåtande skickas in som stadens svar. Vad vi

dock inte har förståelse för är varför detta ärende inte behandlats på sedvanligt sätt efter remittering. Det väcker ånyo frågor om hur stadens politiska ledning hanterar ärendeflödet.

Detta är tyvärr ett i raden av exempel på undermålig ärendehantering av rotlarna som har varit ett stort problem under hela innevarande mandatperiod. Efter snart fyra år går det inte längre att ha överseende med dessa återkommande brister. Det har kommit att bli ett demokratiskt problem.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Emilia Bjuggren (alla S) och Clara Lindblom och Rashid Mohammed (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Betänkandet ”Hårdare regler för nya nikotinprodukter” (SOU 2021:22) överlämnades till regeringen i mars 2021. Utredningens uppdrag har varit att se över vissa frågor inom tobaksområdet där målet har varit att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering för både de tobaks- och nikotinprodukter som finns idag och nya produkter som kan komma i framtiden. Syftet är att skydda folkhälsan, framför allt barn och unga, mot skadliga effekter orsakade av dessa produkter.

På senare tid har det skett en snabb utveckling av produkter med nikotin för konsumtion. Möjligheterna att smaksätta produkter bidrar till en ökande attraktionskraft för barn, unga och personer som inte tidigare har använt nikotin. Regelverken anses inte ha följt med i den utvecklingen.

För barn och unga är riskerna allvarliga då de är särskilt känsliga för nikotinet skadeverkningar. I utredningar framgår det tydligt att synen på exempelvis e-cigarett skiljer sig mellan vuxna och unga. Vuxna som använder e-cigarett vill ofta sluta att röka medan ungdomar upplever att det är fråga om en ny produkt. Smaksättningen är den viktigaste faktorn som stimulerar ungdomar till användande. E-cigarett är i sin tur en inkörsport till andra former av nikotinprodukter.

Utredningens utgångspunkt är att den svenska strategin på tobaksområdet fortsatt bör ha som övergripande mål att begränsa all användning av nikotin. Utredningen föreslår därför en ny lag och förordning om tobaksfria nikotinprodukter som innehåller nikotin för konsumtion.

Utredningen föreslår att en ny lag avseende tobaksfria nikotinprodukter ska införas. Produkterna ska omfattas av anmälningskrav..

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Socialförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Staden bedriver sitt arbete med frågor som rör alkohol- och tobaksfrågor med utgångspunkt i kommunfullmäktiges mål 1.4. *I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet.*

Utredningen föreslår att en ny lag avseende tobaksfria nikotinprodukter ska införas. Produkterna ska omfattas av anmälningskrav. Stadsledningskontoret menar, precis som socialförvaltningen har skrivit i sitt remissvar, att det istället för att införa en ny lag för tobaksfria nikotinprodukter bör de tobaksfria nikotinprodukter innefattas i lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter (LTLP) och därmed omfattas av samma tillståndsplikt som tobaksprodukter. Att inordna en ny typ av produkter inom aktuell lagstiftning är inte nytt inom tobaksområdet. Vid införandet av LTLP upphävdes tobakslagen samt lagen om e-

cigaretter för att skapa en gemensam lag. Detta sätt att hantera nya produkter tillämpas också gällande alkohollagen där produkten alkoholdrycksliknande preparat för några år sedan infördes. Med tanke på de nya produkternas koppling till tobaksprodukter blir det både enklare och tydligare att dessa omfattas av LTLP.

Näringsidkare omfattas idag av omfattande administration och avgifter gällande olika tillstånd och tillsyn. Att skapa ytterligare ett anmälningförfarande innebär att både administration och kostnader ökar ytterligare för näringsidkare likväl som för kommuner. Att inordna tobaksfria nikotinprodukter under LTLP:s befintliga regler skulle dessutom underlätta tolkningen och förståelsen hos näringsidkarna och därmed gör det enklare för dem att bedriva försäljning i enlighet med lagstiftarens krav.

I utredningen framkommer även ett nytt förfarande avseende anmälning- och ansökningsplikt. I dagsläget gäller att om en fysisk eller juridisk person bedöms olämplig kan tillstånd inte beviljas för försäljning av tobak. Med det nya förslaget, där det ska räcka med en anmälan, kommer detta innebära att även om fysisk eller juridisk person bedöms olämplig att beviljas tillstånd för tobaksförsäljning kan de ändå fortsätta att sälja tobaksfria nikotinprodukter. Utredaren noterar vid flera tillfällen att tobaksfria nikotinprodukter växer i omfattning och popularitet. Stadsledningskontoret konstaterar, precis som socialförvaltningen, att det idag finns uppsökande och direktriaktad reklam till barn och unga.

Nikotinprodukter har i dagsläget inte heller någon åldersgräns för försäljning utan kan köpas av barn och unga. Det vita nikotinsnuset kallas ofta tobaksfritt, men nikotinet som finns i produkten kommer från tobaksplantan. Genom att kalla det ett tobaksfritt snus, benämna det ”vitt” samt smaksätta med olika smaker utan koppling till tobakssmak så uppfattas det vita nikotinsnuset som mindre farligt och snarare som ett hälsosamt och fräschare alternativ till vanliga tobaksprodukter. Användandet av det vita snuset har ökat lavinartat bland tonåringar i Sverige, i synnerhet i gruppen unga flickor, och om inte marknadsförings- och försäljningsmöjligheterna kraftigt begränsas kring dessa produkter kommer allt fler unga fastna i ett nikotinberoende.

Utredningen bedömer vidare att riskerna avseende exempelvis ekonomisk brottslighet kopplade till tobaksfria nikotinprodukter är låg varför man inte föreslår ett tillståndsförfarande. Detta resonemang framstår som direkt oförenligt med det preventiva arbetet. Ju mer lukrativa produkterna blir desto större blir risken att parter kommer försöka utnyttja detta till sin fördel. Ett tillståndsförfarande inom ramen för LTLP underlättar både för näringsidkare, ANDT-arbetet och lagstiftarens intentioner om att skydda barn och ungdomar mot att bli beroende av nikotin.

Utredningen föreslår att det inte ska införas något förbud avseende smaksatta tobaksfria nikotinprodukter. Stadsledningskontorets anser att det finns skäl som talar för ett förbud även för smaksatta tobaksfria nikotinprodukter för att upprätthålla lagstiftarens syfte gällande det preventiva arbetet och att skydda barn- och ungdomar mot att bli beroende av nikotin. I förslaget till ny ANDT-strategi som regeringen har lämnat för beslut i riksdagen inkluderas även nikotinprodukter som inte omfattas av dagens tobakslagstiftning. Barn och unga behöver omvärldens stöd för att förbli tobaks- och nikotinfria. Det förebyggande arbetet handlar i stor utsträckning om att minska ungdomars efterfrågan på dessa produkter. För att minska efterfrågan behövs det på alla sätt motverka marknadsföring och försäljning till minderåriga av produkter som innehåller nikotin.

Utredningen föreslår att det ska införas ett generellt krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter. Marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter får inte rikta sig särskilt till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år. Stadsledningskontoret delar utredningens förslag men anser att det måste tydliggöras vad som avses med ”särskild måttfullhet vid marknadsföring”.

I utredningen framkommer även förslag gällande köp- och mottagningstillfälle. Stadsledningskontoret menar att den aktuella formuleringen skapar oklarhet eftersom det även i lagen behövs en definition av begreppen köpare och mottagare samt köptillfälle och mottagningstillfälle. Avsaknaden av dessa definitioner har inneburit att sökanden och

tillståndshavare i Stockholms stad argumenterar för att köptillfället och mottagningstillfället är samma sak och om man kontrollerar ålder vid köpet innebär det att man också säkerställt ålderskontrollen för mottagandet.

Enligt 9 kap. 8 § alkohollagen ska Skatteverket och andra myndigheter som uppbär eller driver in skatter eller avgifter på begäran av en tillsynsmyndighet lämna uppgifter som tillsynsmyndigheten behöver för sin tillståndsprövning eller tillsyn. En motsvarande sekretessbrytande bestämmelse saknas i LTLP, vilket innebär att kommunen inte själv kan begära ut uppgifter från Skatteverket utan behöver vända sig till den enskilde näringsidkaren för att få ut uppgifterna. Detta innebär ökad administration och kostnader för näringsidkare, även för kommuner innebär det mer administration och längre handläggningstider. En tillståndshavare vars ekonomiska lämplighet ifrågasätts inom ramen för kommunens tillsyn har dessutom möjlighet att försena handläggningen genom att dröja med att inkomma med handlingar. Stadsledningskontoret vill framhålla att det skulle underlätta för alla att motsvarande sekretessbrytande bestämmelse som finns i alkohollagen införs i LTLP.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 juni 2021 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 juni 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser sig inte kunna tillföra något till ärendet utifrån sin sakkunskap.

Socialförvaltningen

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 juli 2021 har i huvudsak följande lydelse.

1. Lag (2022:000) om tobaksfria nikotinprodukter

Utredningen föreslår att en ny lag avseende tobaksfria nikotinprodukter ska införas. Produkterna ska omfattas av anmälningskrav. Förvaltningen anser att det istället för att införa en ny lag för tobaksfria nikotinprodukter bör de tobaksfria nikotinprodukter innefattas i lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter (LTLP) och därmed omfattas av samma tillståndsplikt som tobaksprodukter.

Ny lag eller inom ramen för LTLP

Att inordna en ny typ av produkter inom aktuell lagstiftning är inte nytt inom tobaksområdet, vid införandet av LTLP upphävdes tobakslagen samt lagen om e-cigarett för att skapa en gemensam lag. Detta sätt att hantera nya produkter tillämpas också gällande alkohollagen där produkten alkoholdrycksliknande preparat för några år sedan infördes. Med tanke på de nya produkternas koppling till tobaksprodukter blir det både enklare och tydligare att dessa omfattas av LTLP.

Näringsidkare omfattas idag av omfattande administration och avgifter gällande olika tillstånd och tillsyn. Att skapa ytterligare ett anmälningsförfarande innebär att både administration och kostnader ökar ytterligare för näringsidkare likväl som för kommuner.

Redan i dagsläget finner handlare det svårt att särskilja på de tobaksfria nikotinprodukterna och de vanliga tobaksprodukterna. När LTLP infördes var det en stor

grupp detaljhandlare som blev föremål för nya myndighetskontakter och prövning av myndigheter. Det har varit vanligt förekommande med missförstånd gällande ansöknings- och anmälningsförfarande, samt att man utgått från att man får sälja e-cigarett inom ramen för sitt tobakstillstånd. Förvaltningen anser att inordna tobaksfria nikotinprodukter under LTLPs befintliga regler underlättar tolkningen och förståelsen hos näringsidkarna och därmed gör det enklare för dem att bedriva försäljning i enlighet med lagstiftarens krav.

Anmälnings- eller ansökningspliktigt

I dagsläget gäller att om en fysisk eller juridisk person bedöms olämplig kan tillstånd inte beviljas för försäljning av tobak. Med det nya förslaget, där det ska räcka med en anmälan, kommer detta innebära att även om fysisk eller juridisk person bedöms olämplig att beviljas tillstånd för tobaksförsäljning kan de ändå fortsätta att sälja tobaksfria nikotinprodukter.

Nikotin är ett nervgift som aktiverar hjärnans belöningssystem och är starkt beroendeframkallande. Det riskerar att ge skador på hjärnan som kvarstår under lång tid, som kan påverka koncentrations- och inlärningsförmågan, särskilt hög är känsligheten för barn och unga under 25 år. Forskning pekar också på att nikotin förstärker risken att fastna i andra beroenden så som alkohol- och narkotikaberoende. Nikotin har även andra negativa hälsoeffekter så som ökad hjärtfrekvens, höjt blodtryck samt förhöjd risk att avlida vid hjärtinfarkt och stroke. Den nationella ANDT-strategin och även Stockholms stads ANDT-program har som målbild att barn och unga ska förbli tobak- och nikotinfria.

Utredaren noterar vid flera tillfällen att tobaksfria nikotinprodukter växer i omfattning och popularitet. Förvaltningen konstaterar att det idag finns uppsökande och direktriaktad reklam till barn och unga, via tex influencers, som skickar direkt till deras mobiltelefoner via sociala medier. Nikotinprodukter har i dagsläget inte heller någon åldersgräns för försäljning utan kan köpas av barn och unga. Det vita nikotinsnuset kallas ofta "tobaksfritt", men nikotinet som finns i produkten kommer alltid från tobaksplantan. Genom att kalla det ett tobaksfritt snus, benämna det "vitt" samt smaksätta med olika smaker utan koppling till tobakssmak så uppfattas det vita nikotinsnuset som mindre farligt och snarare som ett hälsosamt och fräschare alternativ till vanliga tobaksprodukter. Användandet av det vita snuset har ökat lavinartat bland tonåringar i Sverige, i synnerhet i gruppen unga flickor, och om inte marknadsförings- och försäljningsmöjligheterna kraftigt begränsas kring dessa produkter kommer allt fler unga fastna i ett nikotinberoende.

Utredningen bedömer vidare att riskerna avseende exempelvis ekonomisk brottslighet kopplade till tobaksfria nikotinprodukter är låg varför man inte föreslår ett tillståndsförfarande. Detta resonemang framstår som direkt oförenligt med det preventiva arbetet, desto mer lukrativa produkterna blir desto större risk är det att parter kommer försöka utnyttja detta till sin fördel.

Ett tillståndsförfarande inom ramen för LTLP underlättar både för näringsidkare, ANDT-arbetet och lagstiftarens intentioner om att skydda barn och ungdomar mot att bli beroende av nikotin.

Smaksättning av produkter

Utredningen föreslår att det inte ska införas något förbud avseende smaksatta tobaksfria nikotinprodukter. Förvaltningens bedömning är att det behövs ett förbud även för smaksatta tobaksfria nikotinprodukter, detta för att upprätthålla lagstiftarens syfte gällande det preventiva arbetet och att skydda barn- och ungdomar mot att bli beroende av nikotin.

I förslaget till ny ANDT-strategi som regeringen har lämnat för beslut i riksdagen inkluderas även nikotinprodukter som inte omfattas av dagens tobakslagstiftning. Barn och unga behöver omvärldens stöd för att förbli tobak- och nikotinfria. Det förebyggande arbetet handlar i stor utsträckning om att minska ungdomars efterfrågan på dessa produkter. För att minska efterfrågan behövs det på alla sätt motverka marknadsföring och försäljning till minderåriga av produkter som innehåller nikotin.

Redan idag är det förbjudet att smaksätta cigaretter. Utredningen föreslår också att det införs ett förbud mot smaksättning av e-cigaretter. I de möten som tillståndsenheten haft med de stora partihandlarna för tobaksprodukter har flera av dem lyft att man bedömer cigaretter ”vara på väg ut”. Man har också varit tydliga med att de tobaksfria nikotinprodukterna är framtidens produkter och att Sverige är ett föregångsland i att utveckla marknaden för dessa produkter. Utredningen konstaterar ett flertal gånger att de smaksatta produkterna riktar sig mot unga, att syfte är att attrahera nya brukare, att utbudet av tobaksfria nikotinprodukter ökat markant under en kort tid och att det är just detta som lagstiftaren vill förhindra. Argumentationen för att tillåta smaksättning av produkterna är att ett förbud mot smaksättning av tobaksfria nikotinprodukter skulle riskera att få den svenska lagstiftningen att framstå som inkonsekvent så länge som smaksättning av tobakssnus är tillåtet. Att svensk lagstiftning skulle ses som inkonsekvent bedömer förvaltningen vara underställt vikten och intresset av prevention då smaksättningen på de tobaksfria produkterna, likt utredningen konstaterat, främst riktar sig till personer som inte tidigare brukat tobak. Ur ett ANDT-perspektiv är det därför av allra största vikt att smaksättning av de nikotinfria produkterna förbjuds.

Marknadsföring

Utredningen föreslår att det ska införas ett generellt krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter. Marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter får inte rikta sig särskilt till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år. Förvaltningen delar utredningens förslag men anser också att det måste tydliggöras vad som avses med ”särskild måttfullhet vid marknadsföring”. Detta för att både tobaksindustrin, näringsidkare och myndigheter ska kunna förhålla sig till och tillämpa lagen på ett sätt som uppfyller lagstiftarens syfte. Förvaltningen konstaterar att om de tobaksfria nikotinfria produkterna skulle inordnas under LTLP kommer praxis och reglering från denna lag att gälla vilket skulle göra det tydligare och enklare för alla och frågan om vad som är särskild måttfullhet skulle bli inaktuell.

2. LTLP - Lag om tobak och liknande produkter

Ålderskontroll 5:18 – 5:19 LTLP. Utredningen föreslår att folkhälsomyndigheten närmare ska meddela föreskrifter om hur mottagarens ålder ska kontrolleras och hur verksamheten ska anpassas så att kontrollen kan ske på ett fullgott sätt. Förvaltningen anser att förslaget behöver förtydligas.

Köp- och mottagningstillfälle

Det är positivt att frågan lyfts men formuleringen skapar oklarhet eftersom det även i lagen behövs en definition av begreppen köpare och mottagare samt köptillfälle och mottagningstillfälle. Avsaknaden av dessa definitioner har inneburit att sökanden och tillståndshavare i Stockholms stad argumenterar för att köptillfället och mottagningstillfället är samma sak och om man kontrollerar ålder vid köpet innebär det att man också säkerställt ålderskontrollen för mottagandet. Det noteras att det i förarbetena finns gott om stöd för de åtgärder som ska vidtas, tex proposition 2004/05:118 s. 57 framgår att verksamheten ska organiseras så att åldersgränsen inte kan kringgås. En tydligare definition behövs för att både myndigheter och tillståndshavare ska uppfylla kraven på ålderskontroll och för att lagens ordalydelse inte ska försvåra arbetet med ANDT-program och lagstiftarens intentioner om att skydda barn och ungdomar mot att bli beroende av tobak och nikotin.

Kan egenkontrollprogram överlåtas till annan?

Av LTLP framgår att sökande ska inkomma med ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram. Det framgår vidare att kontroller ska ske av bland annat ålder inför försäljning av produkter. Avseende distanshandel innebär detta rent praktiskt att en del av den kontroll som skall utövas överlåts åt annan. Distanshandlaren kan sällan själva utföra

ålderskontroll vid leverans utan detta överläts åt budbolag eller utlämningsställen. Detsamma gäller för exempelvis automater för tobaksförsäljning inne på serveringsställen, då är det serveringsställets personal som utför kontrollen och inte innehavaren av automaten. Förvaltningen bedömer att det är förenligt med LTLP att överlåta ansvar för kontroll av exempelvis ålder om det finns rutiner som bedöms fullgoda och som är redogjorda för i ett egenkontrollprogram. Det skulle behövas ett förtydligande att det inte specifikt måste vara tillståndshavare som utför egenkontrollen men att denne ansvarar för att egenkontroll utförs.

3. Sponsring

Utredaren föreslår att regleringen kring sponsring ska omformuleras, dels med tydliggörande att gränsöverskridande sponsring ska förbjudas och att det ska tydliggöras att nationella evenemang omfattas av annan bestämmelse. Förvaltningen bedömer att det behövs en översyn men har synpunkter på skrivningen.

Nationella evenemang

Ordalydelsen nationella evenemang skapar otydlighet då motsatsen till nationell är internationell, regional och lokal. Därmed finns det utrymme att argumentera för att ett regelverk kan gälla nationella evenemang och ett annat regelverk regionala och lokala evenemang. Sett till dagens tillämpning av gällande bestämmelser och de rättsfall som tex hanterats att Patent- och marknadsdomstolen kan det konstateras att det råder mycket olika uppfattningar mellan tex Konsumentombudsmannen och tobaksindustrin om hur olika ord och begrepp ska tolkas. För att undvika ytterligare otydligheter blir det bättre att istället för ordalydelsen nationella evenemang välja ordalydelsen inhemska evenemang.

Sponsring av verksamhet

Lagstiftningens utformning är i dagsläget baserat på att det är samma part som söker om detalj- eller internettillståndet som bedriver marknadsföringen. Ofta har dock inte detaljisterna själva intresse för eller driver på att marknadsföring ska finnas i butik. En majoritet av de detaljister som svarat på frågor kring detta vid tillsyn hänvisar till att det är tobaksbolagens säljare som sätter upp marknadsföringen i butiken. Ofta finns avtal om att tobaksbolagen tillhandahåller exempelvis kylar, dessa ägs av tobaksbolaget men används utan kostnad mot att tobaksbolaget själva råder över marknadsföringen på kylan. En fråga som uppstår är om detta upplägg innebär att det ska ses så att det är tobaksbolagen som bedriver eventuell otillåten marknadsföring av tobak trots att det inte sker på deras detaljhandelsställe? En annan fråga är om dessa avtal ska bedömas som att de avser ersättning för att främja avsättning av tobaksprodukter och därmed omfattas av sponsringsförbudet? Ett förtydligande av ansvars- och avsättningsfrågor gällande denna typ av avtal om marknadsföring skulle underlätta för myndigheter, näringsidkare och även stärka ANDT-arbetet.

4. Marknadsföring

För att sträva efter en mer EU-konform tolkning föreslår utredaren att definitionen av marknadsföring ska hämtas från tobaksdirektivet, tobaksreklamdirektivet och annan mer specifik reglering så som direktiv om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet). Definitionen kommer att hämtas från det direktiv som är applicerbart i det specifika fallet. Förvaltningen anser att det är bra att utredningen föreslår en mer direktivkonform tolkning men att det genom lagtexten behöver tydliggöras i vilka fall som man ska tolka marknadsföring utifrån respektive direktiv samt vad definitionen av marknadsföring är i de respektive direktiven.

Direktiv och tolkning

Begreppet marknadsföring ska kvarstå i lagen men kommer få sitt innehåll från aktuellt direktiv. Praxis från EU-domstol kommer lättare att kunna användas för rättstillämpning och lagstiftningen blir mer förutsägbar. Ett problem som kan uppstå är frågan om vilket direktivs definition som blir aktuell i vilket läge. Lagstiftningen bör sträva efter att vara lättförståelig och förutsägbar. En klarlagd definition av marknadsföring är grundläggande för att handlare själva ska kunna utöva egenkontroll över sin marknadsföring. Att föreslå en reglering där definitioner av marknadsföring härleds från flera separata rättskällor som dessutom skiljer sig baserat på vilken situation som avses riskerar att minska förutsägbarheten och göra det svårt både för myndigheter och också näringsidkare att förstå hur lagstiftaren avsett att lagen ska efterlevas.

Redan i dagsläget är marknadsföring en av de bedömningar som ger upphov till flest oklarheter och frågor hos handlarna. Ett tydligt definitivt svar av vad som kan tillåtas marknadsföringsmässigt är på förhand ofta svårt att ge, bedömning måste göras i enskilt fall utifrån helhetsintryck. Oklarheterna gäller dock inte definitionen av om något är marknadsföring eller inte utan oklarheterna gäller om marknadsföringen är tillåten eller inte. Förvaltningens uppfattning är att detta beror på att det i marknadsföringslagen finns tydliga definitioner av vad som är marknadsföring och att det vore olyckligt om den tydlighet som finns idag försvinner genom otydliga hänvisningar till olika direktiv.

5. Förvaltningens förslag på förtydliganden

Förvaringsförbud

Enligt 8 kap. 24 § alkohollagen får alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat som inte får serveras i en lokal inte heller förvaras i lokalen eller tillhörande utrymmen. Paragrafen är straffsanktionerad. Någon motsvarande reglering finns inte i LTLP. Genom införande av ett straffsanktionerat förvaringsförbud finns större möjligheter för kommunen och Polismyndigheten att motverka illegal handel med tobak som påträffas på försäljningsstället även om någon faktisk försäljning inte kan styrkas. Nuvarande lagstiftning behöver förstärkas med ett förvaringsförbud för att motverka handel med illegal tobak.

Sekretessbrytande bestämmelse med Skatteverket

Enligt 9 kap. 8 § alkohollagen ska Skatteverket och andra myndigheter som uppbär eller driver in skatter eller avgifter på begäran av en tillsynsmyndighet lämna uppgifter som tillsynsmyndigheten behöver för sin tillståndsprövning eller tillsyn. En motsvarande sekretessbrytande bestämmelse saknas i LTLP, vilket innebär att kommunen inte själv kan begära ut uppgifter från Skatteverket utan behöver vända sig till den enskilde näringsidkaren för att få ut uppgifterna. Detta innebär ökad administration och kostnader för näringsidkare, även för kommuner innebär det mer administration och längre handläggningstider. En tillståndshavare vars ekonomiska lämplighet ifrågasätts inom ramen för kommunens tillsyn har dessutom möjlighet att försena handläggningen genom att dröja med att inkomma med handlingar. Det skulle underlätta för alla att motsvarande sekretessbrytande bestämmelse som finns i alkohollagen införs i LTLP.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2021 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsnämnds tjänsteutlåtande daterat den 11 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar en tydligare reglering vad gäller tobaksfria nikotinprodukter.

Den huvudsakliga synpunkt som förvaltningen vill lyfta fram till stöd för förslaget är sprungen ur förvaltningens erfarenhet av att utföra tillsyn av tobak, folköl och e-cigarett. Övriga delar yttrar sig förvaltningen inte specifikt om utan stödjer det i allmänhet då det har stöd i föreslagen ANDTS-strategi samt forskning inom preventionsområdet.

Tillsyn är en viktig del av det preventiva arbetet för att barn och unga ska minska sitt användande av såväl tobak som nikotinprodukter samt för att verka för att debutåldern höjs. De samtal som förs med näringsidkare i samband med kontrollköp och tillsynsbesök bidrar till att sätta fokus på hur de bland annat genom sitt val av marknadsföring, placering av produkter och uppföljning på olika sätt kan bidra till att minska barns och ungdomars nyttjande av dessa produkter.

Förvaltningens erfarenhet från tillsyn som gjordes under 2020 då ansvaret för lokal tillsyn avseende tobak, folköl och e-cigarett låg på stadsdelsförvaltningsnivå, är att flertalet av de butiker som under året inte fick tillstånd att sälja tobak, istället övergick till att tydligare marknadsföra nikotinprodukter.

Sammantaget välkomnar förvaltningen förslaget med hårdare regler mot nikotinprodukter utifrån att det är av godo ur ett preventivt barn- och ungdomsperspektiv. Förvaltningen är positiv till att tillsyn kommer ske, samt att marknadsföring och hur produkterna får utformas, kommer regleras på samma sätt som tobak i allmänhet.

Förvaltningen har inga övriga specifika synpunkter på förslaget eller materialet att lyfta fram.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2021 följande.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutar att överlämna tjänsteutlåtandet som svar på betänkandet.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar en tydligare reglering vad gäller tobaksfria nikotinprodukter. Inom ramen för allmän prevention vill förvaltningen framföra flera skäl till att tydligare reglera försäljning och marknadsföring av nikotinfria produkter.

Det har sedan lång tid pågått ett preventivt arbete på tobaksområdet, såväl i Sverige som internationellt. Detta arbete har haft effekt, särskilt när det gäller användningen av rökta tobak, vilket har lett till positiva effekter för folkhälsan. Samtidigt kan konstateras att det under de senaste åren har skett en snabb utveckling av nya nikotin-produkter. Utbudet av olika nikotinprodukter har troligtvis aldrig varit så stort som nu. Det har bland annat skett en snabb utveckling av e-cigarett, men också av tobaksfria nikotinprodukter.

Utöver att tobaksbruk har en långsiktig stark negativ påverkan på människors hälsa, ekonomi och livskvalitet så påverkar det även den unga personen på fler sätt och i närtid. Nikotin som finns både i snus, cigaretter, e-cigarett och vitt snus är starkt beroendeframkallande och har visat sig påverka den unga hjärnan, som är särskilt känslig för nikotinet beroendeframkallande egenskaper. Denna påverkan förstärker risken att fastna även i andra beroenden, så som alkohol- och narkotikaberoende. Forskning visar att tobaksbrukande unga gör tidigare alkoholdebut och dricker oftare och mer alkohol. Forskning visar också på ett signifikant samband mellan ungdomar som röker cigaretter och deras benägenhet att prova att röka cannabis jämfört med tobaksfria unga.

Det är mot denna bakgrund särskilt problematiskt att e-cigarett och tobaksfritt snus smaksätts och marknadsförs på ett sätt som till-talar barn och unga. Det finns också tecken på en ökad användning av dessa produkter hos denna del av befolkningen. En sådan utveckling är oroväckande och kan leda till ökad risk för skador bland barn och unga.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2021 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till ny lag och förordning och de övriga föreslagna förändringarna med mål att fortsätta förebyggande hälsoarbete. Särskilt för barn och unga är den snabba utvecklingen av smaksatta produktioner med nikotin för konsumtion i hög grad oroväckande och därför behöver regleras analogt med övrigt arbete inom tobaksområdet.

För Stockholms stad och socialförvaltningen som har ansvaret för tillsynen sedan 1 januari 2021, innebär det troligtvis ett förstärkt tillsynsarbete vilket kan innebära ökade resurser initialt. Den kostnaden som resursförstärkning innebär måste vägas mot den långsiktiga positiva hälsoeffekten.